

ร้อยกรองไทยมรดกไทยของคนไทย

ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก (ช.ศรีนอก)
หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์

ร้อยกรองคืออะไร

ร้อยกรองเป็นคำประพันธ์หรือคำร้อยกรองประเภทหนึ่ง ซึ่งมีฉันทลักษณ์ บังคับการสัมผัส และเสียงต่ำสูงและสามัญ แต่ไม่บังคับวรรณยุกต์และครุหลุ เป็นคำประพันธ์ที่ใช้กันมาก เพราะมีเสียงไพเราะเพราะพริ้งและฟังเข้าใจ ง่ายกว่าคำประพันธ์ประเภทอื่น น่าจะกล่าวได้ว่าเป็นคำประพันธ์ของไทยแท้ การแต่งก็ไม่ยากเหมือนคำประพันธ์ประเภทอื่น ว่าโดยหลักๆ แยกเป็น ๓ ประเภท คือ กลอนสุภาพ กลอนลำนำ และกลอนตลาด ทั้ง ๓ ชนิดนี้ มีฉันทลักษณ์ไม่แตกต่างกันมากนัก^๑

กลอนทั้ง ๓ ชนิด ฉันทลักษณ์ที่พอจะกล่าวรวมกันได้คือ กลอนทุกประเภท ประเภทบทหนึ่งมี ๒ บาท บาทหนึ่งมี ๒วรรค รวม ๔ วรรค ซึ่งเรียกว่าบาทคือ บาทคู่หรือบาทเอก บาทโท ส่วนจำนวนคำแตกต่างกัน^๒

วรรคแรกของบาทคู่ เรียกว่า **กลอนสดับ** เป็นคำที่เริ่มต้นของกลอนนั้นๆ ใช้คำสุดท้ายส่งสัมผัสไปยังวรรคที่ ๒ ของบาทเดียวกัน

วรรคที่ ๒ ของบาทคู่ เรียกว่า **กลอนรับ** ใช้รับสัมผัสจากคำสุดท้ายของวรรคแรกในบาทเดียวกัน และคำสุดท้ายรับสัมผัสจากกลอนบทอื่นที่ส่งมา และส่งเสริมสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคแรกแห่งบาทคู่ กล่าวคือกลอนรอง

^๑ พระธรรมปริยัติโลกณ (วรวินัย คณาภรณ์), **ตำรากรวีนิพนธ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖๙.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

วรรณกรรมของบาทคู่ เรียกว่า **กลอนรอง** ใช้คำสุดท้ายรับสัมผัสจากกลอนรับและสัมผัสไปยังต้นวรรคที่ ๒ แห่งบาทเดียวกัน

วรรณคดีสุดท้ายของบาทคู่ เรียกว่า **กลอนส่ง** ใช้คำต้นวรรครับสัมผัสจากคำสุดท้ายของกลอนรองและใช้คำสุดท้ายส่งสัมผัสไปยังบทที่จะแต่งต่อไป

เสียงคำสุดท้ายของกลอนลดดับ นิยมใช้คำที่เป็นเสียงเอก โท ตรี จัตวา ห้ามใช้เป็นเสียงสามัญ

เสียงคำสุดท้ายของกลอนรับ นิยมใช้คำที่เป็นเสียงจัตวาแต่จะใช้คำที่เป็นเสียงเอก โท ตรีก็ได้ ห้ามใช้เสียงสามัญ เว้นแต่สี่ลาหรือรสพิโรธวาทัง มีใช้เสียงเอก โท ตรี หรือใช้แม่ กก กบ กค บ้าง

เสียงคำสุดท้ายของ **กลอนรอง** ให้ใช้เสียงสามัญ ห้ามเสียงเอก โท ตรี จัตวา แต่สี่ลาหรือรสพิโรธวาทัง มีใช้เสียงเอก โท ตรี หรือใช้แม่ กก กบ กค บ้าง

สัมผัส ถ้อยคำที่มีเสียงคล้องจองกันส่งต่อกันนั้น เรียกว่าสัมผัส และสัมผัสนั้นมี ๒ ชนิด สัมผัสที่บังคับตายตัว ซึ่งเรียกว่าสัมผัสนอก ต้องเป็นไปตามฉันทลักษณ์ ๑ สัมผัสที่ไม่บังคับตายตัว ซึ่งเรียกว่าสัมผัสใน ๑ และแยกตามลักษณะเสียงที่ส่ง มี ๒ คือ สัมผัสสระ ๑ สัมผัสพยัญชนะ ๑

สัมผัสสระ คือคำที่ประจจากสระเสียงเดียวกัน และคำที่ประจจากมาตราหรือแม่ทั้ง ๘ แม่ใดแม่หนึ่งเป็นตัวสะกดที่เป็นเสียงเดียวกันที่ส่งไปยังวรรคอีกหนึ่ง หรือไปยังคำหนึ่งในวรรคเดียวกัน

สัมผัสพยัญชนะ คืออักษรที่จะนำสระหรือแม่ใดแม่หนึ่งมาประจตรงกัน เช่นตัวหนึ่งกค หรือตัวหนึ่งกราบใช้พยัญชนะหลักตัวเดียวหรือตัวที่มีเสียงคล้ายกันเช่น ข กับ ค, ส กับ ช ใช้เฉพาะสัมผัสในอย่างเดียว

สัมผัสสระ เฉพาะสัมผัสตรงใช้ได้ทั้งสัมผัสนอกและสัมผัสใน ถ้าสัมผัสคล้ายหรือสัมผัสเคียง ใช้เฉพาะสัมผัสใน

สัมผัสนั้น มีหลากหลายคือ สัมผัสตรง สัมผัสเคียง สัมผัสคู่ สัมผัสข้าม ตัวอย่าง

สัมผัสตรง เช่น อาจหาญชาญกล้าปัญญาดี

สัมผัสเคียง เช่น ไฉนหมายปองเป็นรองฉัน

สัมผัสคู่ เช่น เห็นใครใครเขาเล่าจะมี

สัมผัสข้าม เช่น ดวงตักน้ำรักพิทักษ์ผอง

ข้อห้ามใช้สัมผัส คำท้ายกลอนส่งในบทแรก คำท้ายกลอนรับในบทรับ คำสุดท้ายกลอนรอง และคำที่ ๓ กลอนส่ง ห้ามใช้คำเดียวกัน ข้อนี้ต้องระวังให้มาก

การแต่งกลอน ต้องแต่งให้ครบทั้งสองบาท อย่างแต่เพียงบาทเดียวจะแต่งก็บทยกได้ ต้องส่งสัมผัสต่อกันไปตามลำดับ^๓

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ. ๒๕๕๒) ว่าร้อยกรองคือถ้อยคำที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ (แต่งถ้อยคำโดยมีแบบแผนบังคับ) เสถียร โกเศศ อธิบายไว้ใน**การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์**ว่า ร้อยกรองหมายถึงถ้อยคำที่นำมาประกอบประพันธ์กัน มีขนาดมาตรา เสียงสูงต่ำ หนักเบาและสั้นยาวตามแบบรูป (pattern) ที่กำหนดไว้^๔

ในภาษาอังกฤษแบ่งหนังสือที่แต่งเป็น ๓ ลักษณะ

๑. poem (ร้อยกรอง)
๒. Prose – poem หรือ poetical prose (ร้อยแก้ว)
๓. prose (ความเรียง)

ในการใช้พจนานุกรมควรใช้ฉบับล่าสุด โดยเอาฉบับอื่นไว้ตรวจสอบ

ในทางวรรณคดี ร้อยแก้วมีลักษณะคาบเส้นระหว่างร้อยกรองและความเรียง พจนานุกรมให้ความหมายว่า ร้อยแก้วคือความเรียงที่สละสลวยไพเราะเหมาะเจาะด้วยเสียงและความหมาย

ในสมัยโบราณไทยไม่ใช้คำว่า “ร้อยกรอง” เมื่อหมายถึงคำประพันธ์แบบนี้ เราใช้คำอื่นมีหลักฐานในวรรณคดีสมัยอยุธยาหลายเรื่อง เช่น

สารสยามภาคพร้อม	กลกานท์ นี้ฤฯ (ยวนพ่าย)
จักกล่าวกลอนพระลอ	เลิศผู้ (ลิลิตพระลอ)
เป็นศรีแก่ปากผู้	ผจงฉันท์ (ลิลิตพระลอ)
จบเสรีจเลลาภยเกลิ้ง	กลอนกานต์ (ทวาทศมาส)

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐-๗๑.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๙๓๑

วรรณคดีสโมสร (พ.ศ.๒๔๕๗) เรียกว่า “กวีนิพนธ์” เป็นประเภทหนึ่งของหนังสือและอธิบายว่าเป็น **โคลง ฉันท กาพย์ กลอน**^๕

คำว่า “ร้อยกรอง” มานิยมแพร่หลายหลังจากนั้นเมื่อเกิดวรรณคดีสมาคม (พ.ศ. ๒๔๕๘) บัญญัติให้ใช้คำว่า “ร้อยกรอง” เพื่อให้เข้าคู่กันกับ “ร้อยแก้ว”

๑. ลักษณะสำคัญของร้อยกรองไทย

ร้อยกรองของทุกชาติภาษามีลักษณะร่วมกันคือ **การกำหนดแบบรูป** ซึ่งแตกต่างกันออกไป มีขนาดมาตรา ซึ่งกำหนดเป็นหน่วยหนึ่งๆ เมื่อต้องการแต่งต่อก็ซ้ำแบบรูปนั้นเรื่อยไป ขนาดมาตราหน่วยหนึ่งที่สมบูรณ์เรียกว่า **บท** อังกฤษเรียก stanza บาลีเรียก **คาถา** สันสกฤตเรียก **โคลก** ขนาดมาตรานี้อาจไม่เท่ากัน ประกอบด้วยกวีวรรคก็แล้วแต่การกำหนดแบบรูป นอกจากนี้ยังมีการกำหนด **คุณสมบัติของเสียง** ได้แก่เสียงสูงต่ำ หนักเบา ลึนยาว ลักษณะสุดท้ายคือ การกำหนดเสียงให้คล้องจอง เรียกว่า **สัมผัส** (วรรณยุกต์เป็นตัวกำหนดเสียงสูง เสียงต่ำ)

ลักษณะทั้งหมดนี้เป็นสิ่งสำคัญของร้อยกรอง แต่ละชาติอาจกำหนดไม่เหมือนกัน สามารถสร้างแบบแผนใหม่ๆ ได้เรื่อยๆ จากลักษณะหลักนี้ตำรามักเกิดขึ้นภายหลัง เช่น **จินตตามณี** ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนำเอาคำประพันธ์จากวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นมาเป็นตัวอย่าง เช่นตอนหนึ่งว่า “ผิวผู้จะทำสุภาพโคลง ให้ดูดุจกระบวนดั่งนี้” มีผังคำประพันธ์โคลงสี่สุภาพและยกตัวอย่างจาก **ลิลิตพระลอ**

โคลงครู

เสียงภาเสียงเล่าอ้าง	อันใด พี่เอ๋ย
เสียงย่อมยอศใคร	ทั่วหล้า
สองเขือพี่หลับไหล	ลิมตื่น ฤพี่
สองพี่คิดเองอ้า	อย่าได้ถามเฝือ
(บังคับแค่ เอก โท จะได้ครบทั้ง ๕ เสียง)	

^๕ วรรณคดีสโมสร (พ.ศ. ๒๔๕๗)

ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีระดับเสียงสูงต่ำ เราจึงนำคุณสมบัติข้อนี้มา “เล่น” เห็นได้จาก โคลงและกลอน มีการเล่นเสียงดังข้อสังเกตต่อไปนี้

โคลงบังคับรูปวรรณยุกต์ ๒ รูปคือเอกและโท แต่เกิดเสียงวรรณยุกต์ ๓ เสียงคือเอกโท และตรี ส่วนเสียงสามัญและจัตวาได้จากคำสุภาพ คือคำที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ ดังนั้นจึงไม่ต้องบังคับรูปวรรณยุกต์ทั้ง ๔ รูปก็ได้เสียงวรรณยุกต์ ๕ เสียงอยู่แล้ว

กลอน วรรคที่ ๒ วรรครับนิยมลงเสียงจัตวาหรือจะลงเสียงเอกหรือโทก็ยั้งได้ แต่ลงเสียงสามัญกับเสียงตรีไม่ได้ วรรคที่ ๔ วรรคส่งนิยมลงเสียงสามัญหรือลงเสียงตรีก็มี แต่ลงเสียงจัตวากับเสียงเอกไม่ได้

๒. ร้อยกรองไทยเน้นเรื่องสัมผัส

สัมผัส คนไทยถือสัมผัสเป็นสำคัญ แม้ไม่ใช่ร้อยกรองก็นิยมสัมผัสสระ *สัมผัสอักษร* สัมผัสสระคู่กลาง เช่น ถนนหนทาง เป่าปี่ตีกลอง พระยานาหมื่น ปืนผาหน้าไม้ *สัมผัสสระและอักษร* เช่น แมวห้าหมาหก เลือพิฤทธิผอม ครวญคร่ำรำไร

ปริศนาคำทาย เช่น ต้นเท่าครกใบปกดิน ลีตีนเดินมาหลังคามุงกระเบื้อง

คำขวัญ เช่น หลงทางเสียเวลา หลงติดยาเสียอนาคต

๒.๑ ตัวอย่างร้อยกรอง

โล โปริสตโต ปางนั้นสมเด็จพระบรมนราพิสุทธิ์พุทธานุกร ได้ฟังพราหมณ์อธิบาย ทูลขอสองกุมาร มีน้ำพระทัยชื่นบานเอิบอาบ ด้วยกุศลลาภอันเลิศฟ้า อุปมาเหมือนบุรุษอันยากไร้ มีผู้นำทรัพย์มานับให้พันตำลึงถึงมือแล้วเมื่อใด น้ำพระทัยทำวเธอปราโมทย์เหมือนฉนั้น เมื่อจะยังเขาวงกตให้บันลือลั่นกัมปนาท ทำวเธอจึงตรัสประภาษว่า พราหมณ์เอ๋ยท่านมาออกปากขอสองกุมารพระลูกรักดังดวงตา เราก็จะตัดห่วงเสนหาให้แก่พราหมณ์เฒ่า

- ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก

๓. วิวัฒนาการร้อยกรอง

ในสมัยปัจจุบันเราไม่นิยมแต่งร้อยกรองเรื่องยาว แต่นิยมความเรียง เช่น นวนิยาย บทละครพูด นอกจากการจัดประกวดและมีการกำหนดคำประพันธ์ เช่น ความนิยมร้อยกรองอยู่ ที่ทำเป็นบทสั้นๆ แสดงอารมณ์ความรู้สึก เป็นบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ นิยมตีพิมพ์ในวารสาร หรือนิตยสารและอาจนำมารวมเล่มได้

ปัจจุบันเนื้อหาร้อยกรองมักเป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึก แสดงทัศนะจากเหตุการณ์ แสดงความคิด สมัยก่อนทัศนะแรกอยู่ในเนื้อหา เช่น เรื่องพระอภัยมณีตอนหนึ่งว่า “ประเวณี ตีงูให้หลังหัก มันก็มักทำร้ายเมื่อภายหลัง จะเข้ใหญ่ไปถึงน้ำมีกำลัง เหมือนเสื้อขังเข้าถึงดงก็คง ร้าย อันแม่ทัพจับได้แล้วไม่ฆ่า ไปข้างหน้าศึกจะใหญ่ขึ้นใจหาย ต้องตำรับจับให้มันคั่นให้ตาย จะทำภายหลังยากลำบากคั่น) ปัจจุบันทัศนะเช่นนี้เป็นเนื้อหาหลักในบทร้อยกรอง ๑ บทได้

๔. อลังการของร้อยกรอง

อลังการแปลว่าการตกแต่ง การประดับ เครื่องตกแต่ง งามด้วยเครื่องประดับตกแต่ง สำหรับร้อยกรองคือความไพเราะ อลังการของร้อยกรองอยู่ที่องค์ประกอบดังนี้คือ **คำ และความหมายของคำ** คำคือหน่วยที่เล็กที่สุดที่มีความหมาย คำและความหมายจึงไปด้วยกัน คำเป็นองค์ ประกอบเบื้องต้นที่จะสื่อความคิด ผู้เขียนร้อยกรองต้องแสวงหาคำให้ตรงกับที่ต้องการ **คลังคำ** กวีต้องรู้จักเก็บสะสมคำ โดยเฉพาะคำที่มีความหมายเดียวกันแต่เป็นคนละคำ ในสมัยโบราณผู้ ที่จะแต่งหนังสือได้ต้องรู้ สยามพากย์ มคธพากย์ สลักฤตพากย์ กัมพูชพากย์ ชวาพากย์ ตะเลง พากย์ ทริภุญชัยพากย์ ฯลฯ เพื่อยกย้ายคำได้มาก

ตัวอย่าง

ต้นไม้	ไม้ แมก รุกข์ พฤษ์ ตรู ทุม เเมอ
น้ำ	ชล วารี ธารา อัมพู ชลัมพู ทีก
แหล่งน้ำ	คงคา ชลาลัย ชโลธร ชลธาร สรัส สทิง บาง เหมือง ห้วย บึง หนอง ลำลาบ
ภูเขา	บรรพต คีขร ไศล ภูผา ดอย พนม กุหนุง
งาม	รุจี ตรู อะเคื้อ ฉิด อำไพ ลออ โสภณ ลำยอง ลำพา ลำนั๊ก
ข้าง	คช กรี นาค หัตถิ หัสติน ไอยรา สาร มาตงค์ ดำรี

ดวงจันทร์ แข เดือน จันทร์ รัชนีกร ประยง บุหลัน แถง อินทุ โสมน ศศิธร
ดวงอาทิตย์ ตะวัน พระลบ ทินกร พันแสง สหัสรังสี โถง ภาณุ สุริยะ
ประภากร

การประดิษฐ์คำ การประดิษฐ์คำคือการสร้างคำในรูปต่างๆ เพื่อประโยชน์ทางสัมผัส
ความไพเราะของเสียงหรือฉันทลักษณ์ ทำให้เกิดคำใหม่ๆ **คำแผลง** แผลงพยัญชนะ เช่น ว เป็น
พ เป็นต้นว่า วิไล เป็น พิไลแผลงสระ เช่น อุ เป็น โอ เป็นต้นว่า สุมนัส เป็น โสมนัส แผลง
วรรณยุกต์ เช่น สามัญ เป็น เอก เป็นต้นว่า ดั่ง เป็น ดั่ง

ในเรื่องของการเขียนกลอนนั้นจะต้องคำนึงถึงเรื่องรส รสเป็นภาวะเกิดแต่ใจ ผู้แต่งต้อง
การให้เกิดภาวะนั้นๆ ในใจของผู้อ่านผู้ฟังตรงตามจุดประสงค์ของเรื่อง คัมภีร์อรรถศาสตร์
แบ่งรสเป็น ๙ รสได้แก่ ศฤงคาร (รัก) วีร (กล้า) กรุณา (โศก สงสาร) হাসย (ขบขัน) อัทฤต
(ประหลาดใจ) ฆยานก (กลัว) เราทร (โกรธ) พิภัตล (ขยะแขยง) และศานต (สงบ)

ในเรื่องของความเป็นมาของบทกลอนนั้น หากจะสืบค้นอย่างละเอียดแล้ว คงจะสืบทอด
มาตั้งแต่อดีตเพราะในตำนานอินเดียนกล่าวกันว่า ฤๅษีวาลมิกิได้เดินทางผ่านแม่น้ำตมสา ใกล้แม่
น้ำคงคา ได้เห็นพรานยิงนกกระเรียนตัวผู้ซึ่งกำลังฝังตัวอยู่กับคู่ของตนพลัดตกลงมา ตัวเมียซึ่งเป็น
คู่ของมันก็บินวนร่ำร้อง ฤๅษีสลดใจทนไม่ได้ จึงหลุดปากออกมาเป็นคำสาปพรานผู้นั้นว่า

มา นิษาท ประดิษฐ์ ตวม

อตมา ศาศวดี : สมา :

ยตุ เกราณจมิถุนาท เอกม

อวธิ: กามโมหิตม

แปลได้ความว่า “มานิษาท พรานเอ๋ย เจ้าอย่าได้ถึงซึ่งความมั่นคงแล้วเป็นเวลานานปี
เพราะเจ้าได้พรากนกกระเรียนลงตัวหนึ่ง ซึ่งหลงเพลินในกาม”

อโหเนษาทผู้ จิตทราวม

พรากคู่กระเรียนลาญ สอดซ้า

แต่นี้ต่อไปนาน พิณาศ เกิดเจ้า

จงชั่วเลวร้ายล้า เรื่อยไป

(ลำนวน สุภร ผลชีวิติน)

ต่อมาฤๅษีไม่สามารถระงับความโทมนัส จึงขึ้นไปเฝ้าพระพรหมเพื่อเล่าเรื่องราวถวายพระพรหม ตรัสพลอบว่า แท้จริงคำสาบนั้นเป็นการยกย่องพระนารายณ์ว่าเป็นผู้ปราบยักษ์คือ “มานิษาท ข้าแต่พระองค์ ผู้เป็นที่ประทับแห่งพระลักษมีพระองค์ได้ทรงถึงซึ่งความมั่นคงแล้วเป็นเวลานานหลายปีเพราะได้พราศุ์กษัตริย์ลงตนหนึ่ง ซึ่งหลงเพลินในกาม”

ถ้อยคำของฤๅษีวาลมิกิให้เรียกว่า “โคลก” เพราะกล่าวถึงความสมเพชโสภณ และให้เป็นบทแรกของรามายณะ ฤๅษีวาลมิกิก็ได้รจนาคอนจบ รวมเป็นโคลกสองหมื่นสี่พันบท โคลกบทแรกจึงเป็นต้นเค้าของกวีนิพนธ์ของสันสกฤต

ในตำนานจีนกล่าวว่า “เหลียนเฮ่า” หรือ “เหลียงเฮ่า” พยายามสอบจอหงวนจนอายุได้ ๘๐ ปี ได้รับลูกสาวของขุนนางพนักงานการสอบอายุ ๑๘ ปี เป็นเครื่องบำเหน็จที่สอบได้ เขาเป็นผู้เคร่งครัดในประเพณีทุกเวลาครุ่นนึกถึงเรื่อง เขาจะแต่งตัวไปรออยู่ที่ประตูวังจนประตูวังเปิด ก็จะเข้าไปในพระราชฐานเพื่อถวายความเคารพเป็นคนแรกของวัน ดังนี้ทุกวัน ต่อมาภรรยาสาวคบชู้และคืนหนึ่งได้จับนกยูงใส่โถงที่มีน้ำเต็ม ด้วยความหนาวเย็นนกยูงจึงร้องกลางดึก จอหงวนเหลียนเฮ่าจึงแต่งตัวไปยังประตูวัง คอยอยู่นานประตูวังไม่เปิดจึงกลับบ้าน และทราบว่ามีภรรยาของตนมีชู้ เหลียนเฮ่าจึงเขียนหนังสือไว้ที่ฝาห้องว่า

ขอ ฮั่ว ค้อ จา
 หึง หล่าย เก่า แม่
 เล่า เที้ย ฉีเยว คง
 ห่าง กี้ มั้ง เซี้ยก
 ฮั่ว ปัง เกย ปี้
 หนึ่ง ดัง บ้วย หนึ่ง
 ลี้ กี้ ที้ คี

แปลเป็นภาษาไทยได้ความว่า

คืนนั้นนกยูงถูกคนหลอก
 ไปถึงประตูวังไก่ (ยัง) ไม่ขัน

กลับมาได้ยืนตรงกลางห้องเสียงคุย

นำแค่นใจเราผู้เฒ่า (ยีน) ฟังกำแพงประตู

คำที่เหลียนเข้าเขียน ต่อมาถวายเป็นกวีนิพนธ์ชิ้นแรกของจีน^๖

ลัทธิศาสนาของพวกอริยะนั้นมารวมอยู่ที่ยัญ คือการกระทำพิธีกรรมต่อเทพเจ้า โลกนี้เกิดขึ้นมาได้ก็คือการบูชายัญ ปुरुष ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตอันแรกและเป็นเพศชาย ฤคเวทกล่าวไว้ว่า เทพเจ้า สารยะ (กึ่งเทพอีกชนิดหนึ่ง) และฤาษีเป็นผู้บูชายัญปुरुษ ด้วยการเผาไฟ ใช้ฤดูใบไม้ผลิเป็นเนยเหลว ฤดูร้อนเป็นเป็นเชื้อเพลิง และฤดูใบไม้ร่วงเป็นน้ำกรวดอุทิศจากการบูชายัญ เป็นปฐมนั้น “วิราช” เกิดขึ้น วิราชนี้ไม่ทราบว่าเป็นอะไรแน่ นอกจากนั้นโคลก (ฤดู) ก็เกิดขึ้น **มนตร์เกิดขึ้น จากมนตร์ก็เกิดฉันทจากการบูชายัญนั้น** มาเกิดขึ้น และสัตว์ที่มีฟันบนและฟันล่าง โคนเกิดขึ้น ตลอดจนแพะและแกะ^๗

จากคัมภีร์ “สมฤติ” อันเป็นคัมภีร์ที่ถือว่ามีมนุษย์ได้จดจำปฏิบัติต่อกันมาเป็นประเพณี (สมฤติ แปลว่า ความทรงจำ) จากคัมภีร์สมฤติ อยู่ในฐานะตรงกันข้ามกับ คัมภีร์ศรุติ เพราะกล่าวกันว่า คัมภีร์สมฤติ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง ส่วนคัมภีร์ศรุตินั้น พระเป็นเจ้าทรงเป็นผู้เผยให้มนุษย์ทราบ คัมภีร์สมฤติ ประกอบด้วย

คัมภีร์ เวทาค หรือ สูตรมี ๖ แขนง คือ

- ศึกษา = วิชาออกเสียง
- ณฑล = วิชาแต่งกาพย์กลอนโคลงฉันท
- วยาकरण = วิชาไวยากรณ์
- นิรุกต = วิชาว่าด้วยที่มาของศัพท์
- โชยติษ = วิชาดาราศาสตร์
- กลป = วิชาพิธีกรรม

^๖ เข้าถึงเมื่อวันที่ ๒๓/๑๑/๒๕๕๗, <http://www.poetthai.com>

^๗ คีฤทธิ ปราโมช, *ธรรมแห่งอริยะ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยามรัฐ, ๒๕๓๗), หน้า ๓๔.

กล่าวกันว่า “สองวิชาแรกจำเป็นสำหรับอ่านคัมภีร์พระเวท สองวิชาหลังสำหรับนำเอาความรู้ไปใช้ในพิธีบูชาয়ัญ”^๘

ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาเก่าแก่ที่เจริญรุ่งเรืองทางวรรณกรรมมาก่อนภาษาบาลี มีสาธกในพระสูตรตันตปิฎกที่กล่าวถึงพราหมณ์ ผู้ที่เชี่ยวชาญพระเวทพร้อมด้วยไวยากรณ์, อภิธาน, **ฉันทลักษณ์**, และอลังการที่แต่งด้วยภาษาสันสกฤต แม้คัมภีร์ ๔ ประเภทเหล่านั้น ที่ปราชญ์ในภาษาบาลีได้ประพันธ์ไว้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษานี้ ท่านก็ได้แต่งโดยอิงอาศัยกฎต่างๆ จากตำราสันสกฤต^๙ บทกวีจะมีคุณค่าต่อผู้อ่าน ก็ต่อเมื่อบทกวีนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อข่าว เล่าเรื่อง แสดงคติชีวิตให้จินตนาการ ด้วยศิลปะการใช้ถ้อยคำเสียงและสารประโยชน์ ให้มีความสอดคล้องประสานกัน มีความแปลกใหม่และมีความยิ่งใหญ่สมบูรณ์แบบ^{๑๐}

อาจสรุปได้ว่า บทกวีที่มีคุณค่าต้องมีความสมบูรณ์ด้วยหลัก ๓ ประการ คือ มีความคิดดี มีการแสดงความคิดนั้นออกมาดี เข้าใจผู้อ่าน ผู้ฟัง และมีรูปงาม คือเสียงไพเราะ ทำให้เกิดผลทางสุนทรียภาพ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ รวมถึงเกิดจินตนาการ ดังบทกลอนที่ว่า

เป็นแนวทางสร้างสรรค์งานกวี
สรองสรรค์ชั้นกวีมณีรัตน์
วิมานทองผ่องผุดสุดงามงาน
สานสำเนียงเสียงหวานวนโสตชิต
พริ้งไพเราะเสนาะมนเพลงดนตรี

เชลยลักษณ์หลักกลอนสุนทรศรี
เฉพาะที่เห็นควรประมวลการณ
ผ่องประภัสร์พราวแพรวแก้วเก้าสาน
ชัชวาลวาวแววแก้วเก็จมี
กล่อมจريتเลิศลักษณ์เด่นคักดิ์ศรี
ชาวกวีมีสรวรรค์อันเด่นการ
พระธรรมปริยัติโสภณ

(วรวีรย์ คงคปญโย ป.๕๘)

^๘ กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาศัย, *ภารตวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

^๙ พระคันทสราภิวงศ์ (พระพรหมโมลี ตรวจชำระ), *วุดโตทัยมัญชรี ศึกษาเปรียบเทียบฉันทลักษณ์*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม, ๒๕๕๑)

^{๑๐} บุญยงค์ เกศเทศ, *แอลอดวรรณกรรมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖) หน้า ๑๕๖).

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. **ลิลิตปฐมสมโพธิกถา**. พิมพ์ในวโรกาสฉลอง ๒๐๐ ปี สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปรมาณูชิตชิโนรส. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอดิสันเพลสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๓๓.
- _____. **ศิลาจารึกสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, ๒๕๒๖.
- กุหลาบ มลลิกะมาส. **การวิเคราะห์และประเมินวรรณคดี**. หนังสือที่ระลึกในโอกาสเกษียณอายุราชการ ๘ กันยายน ๒๕๒๒.
- กำชัย ทองหล่อ. **หลักภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทรวมสาส์น (1977) จำกัด, ๒๕๔๓.
- เจษฎา วิจิตร. **ลำนํ้าแห่งเจ้าพระยาสิบนักเขียนกลอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูมหนังสือสาม ยอด, ๒๕๐๐.
- ดารกา วรรณวนิช. **คู่มือการเขียนร้อยกรองสำหรับทุกโอกาส**. นนทบุรี : อุทยานความรู้, ๒๕๕๑.
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. **ภาษาไทย ๒ การประพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๖.
- บุญเหลือ ไฉมโน. **การแต่งคำประพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.
- บารณีถาวร. **ลักษณะคำประพันธ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทม์พรีนติ้ง, ๒๕๔๑.
- ประทีป วาทิกทินกร. **ร้อยกรอง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. **ร้อยกรองชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๒๒.
- ประเทือง ทินรัตน์. **หนังสือเรียนภาษาไทย รายวิชา ท ๐๑๑ เสริมทักษะภาษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.
- เปลื้อง ณ นคร และ ปราณี บุญชุ่ม. **ประวัติวรรณคดี ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๓.
- พระยาอุปกิตศิลปสาร. **ชุมนุมปาฐกถาแสดงที่สามัคยาจารย์สมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔.

_____ . **หลักภาษาไทย อักษรวิธี วจิวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์**. กรุงเทพมหานคร : ไทย วัฒนาพานิช, ๒๕๓๑.

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. **พระนิพนธ์บางเรื่องและปาฐกถา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๗.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **ภาษาไทย ๒ การประพันธ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๒๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

_____ . **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๕.

เริงชัย ทองหล่อ. **หลักการประพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : อีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๔๑.

วิเชียร เกษประทุม. **ลักษณะคำประพันธ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิสิทธิ์พัฒนา จำกัด, ๒๕๔๑.

วันเนาว์ ยูเด็น. **การศึกษาเรื่องกลอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

วัฒน์ บัญฉับ. **การพัฒนาทักษะทางเสียง และการอ่านทำนองเสนาะ**. กรุงเทพมหานคร : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, ๒๕๓๙.

_____ . **ศาสตร์แห่งการใช้ภาษา**. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, ๒๕๔๘.

_____ . **การอ่านทำนองเสนาะ**. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, ๒๕๔๑.

ศิวกานต์ ปทุมสูติ. **กลวิธีสอนเด็กเรียนเขียนบทกวี**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การ เรียนรู้ทุ่งลัทธิอักษร, ๒๕๔๘.

สายทิพย์ นุกุลกิจ. **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, พ.ศ. ๒๕๓๗.

สุภาพร มากแจ้ง. **กวีนิพนธ์ไทย ๑**. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕.

_____ . **กวีนิพนธ์ไทย เล่ม ๑-๒**. ม.ป.ท. : ๒๕๓๒.

เสนีย์ วิลาวรรณ. **ประวัติวรรณคดีไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยา**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๗.

อุดม รุ่งเรืองศรี. **สภาพของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บุรพา
สาสน์, ๒๕๒๒.

อังคาร กัลยาณพงศ์. **กวีนิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิษย์สยาม, ๒๕๑๓.

นิตยสาร “**ศิลปวัฒนธรรม**” วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๕. สมาคมภาษาและ
หนังสือฯ, ๒๕๔๘.

พงศ์ศักดิ์ สังขภิญโญ, **ร้อยกรอง**, แหล่งข้อมูลออนไลน์ : ที่มา, [https://www.gotoknow.org/
posts/๑๙๔๖๙๖](https://www.gotoknow.org/posts/๑๙๔๖๙๖) (๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗).

การอ่านในใจ, แหล่งข้อมูลออนไลน์ : ที่มา, <http://krusurang.wordpress.com> (๒๕ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๕๗).

ตัวอย่างโคลงทวาทศมาส, แหล่งข้อมูลออนไลน์ : ที่มา, [http://www.ebook.mtk.ac.th/main/
forum_posts.asp?TID=๘๐๒](http://www.ebook.mtk.ac.th/main/forum_posts.asp?TID=๘๐๒) (๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๗).

ประวัติร้อยกรอง, แหล่งข้อมูลออนไลน์ : ที่มา, <http://www.pramot.com/hm.html> (๒๓
ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗)

ธรรมจาริก